

Problematika homoparentality se zaměřením na komparaci homoparentality u žen a u mužů.

Bakalářská práce

Studijní program:

B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obory:

Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání

Autor práce:

Anna Fantová

Vedoucí práce:

PhDr. Jana Jetmarová, Ph.D.

Katedra filosofie

Zadání bakalářské práce

Problematika homoparentality se zaměřením na komparaci homoparentality u žen a u mužů.

Jméno a příjmení: **Anna Fantová**
Osobní číslo: P18000405
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obory: Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Zadávací katedra: Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: **2019/2020**

Zásady pro vypracování:

Bakalářská práce se bude věnovat problematice homoparentality se zaměřením na komparaci homoparentality u žen a u mužů.

Teoreticky autorka práci zakotví v genderové teorii. Vymezí základní pojmy (gender, parentalita, sexuální menšiny, LGBT komunita), objasní genderové stereotypy, které se váží ke kulturnímu

a sociálnímu konstruktů mužství a ženství. Těžiště práce bude představovat analýza homoparentality a její společenské interpretace.

Autorka porovná gay a lesbickou homoparentalitu a objasní příčiny stereotypních přístupů, které se k oběma formám homoparentality vztahují. Autorka se zaměří primárně na Českou republiku, nicméně si bude zkoumané problematiky všimnout i v širší, evropské a globální perspektivě. Doplněkem práce bude výzkumná sonda do homoparentálních rodin.

Studentka bude pracovat v souladu s metodologickými pokyny vedoucí práce a bude text pravidelně konzultovat.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

MOŽNÝ, I., *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. 1. vyd. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8. PUTNA, Martin C. *Homosexualita v dějinách české kultury*. Praha: Academia, 2011. Historie. ISBN 978-80-200-2000-0.
SOKOLOVÁ, V., *Otec, otec a dítě: Gay muži a rodičovství*. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, roč. 45, č. 1, 2009. ISSN 0038-0288.
WEBGARDEN. 2013. Historie homosexuality 1. část. In: *Zvláštní duše*. [online]. 2013 [vid. 09.10.2013].
Dostupné z: <http://unique-soul.webgarden.cz/temata/historie-homosexuality-1-cast>

Vedoucí práce:

PhDr. Jana Jetmarová, Ph.D.
Katedra filosofie

Datum zadání práce:

30. listopadu 2019

Předpokládaný termín odevzdání:

30. dubna 2021

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.

děkan

doc. PhDr. David Václavík,
Ph.D.

děkan

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

24. dubna 2021

Anna Fantová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své práce PhDr. Janě Jetmarové Ph.D. za odborné rady, pomoc a především vstřícnost při vypracování bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat svým respondentům za ochotu a vstřícnost při rozhovorech v rámci praktické části.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou homosexuality a homoparentality. Popisuje historický vývoj rodiny a homosexuality. Práce nejprve představuje základní pojmy, které s tématem souvisí a pokračuje v definování gay/lesbického rodičovství. Práce analyzuje výpovědi dvou homosexuálních rodin a poukazuje na samostatnou problematiku duhových rodin.

Klíčová slova

Rodina, rodičovství, děti, stereotypy, homosexualita, homoparentalita

Annotation

This thesis is concerned with the issue of homosexuality and homoparentality. The thesis describes the historical development of family and homosexuality. Firstly, the thesis introduces the basic terms related to the topic and continues to define gay/lesbian parenting. The thesis analyzes confession the of two homosexual families and points to the issues of rainbow families.

Key words

Family, Parenthood, Children, Stereotypes, Homosexuality, Homoparentality

OBSAH

PODĚKOVÁNÍ	5
ANOTACE	6
KLÍČOVÁ SLOVA.....	6
ANNOTATION.....	7
KEY WORDS.....	7
OBSAH	8
ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA.....	11
1.1. RODIČOVSTVÍ.....	13
1.2. NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	14
1.2.1 Osvojení.....	14
1.2.2 Pěstounství	15
1.2.3 Asistovaná reprodukce	15
2 GENDER A GENDEROVÉ STEREOTYPY	16
2.1 GENDER A POHLAVÍ.....	16
2.2 GENDEROVÉ STEREOTYPY	17
3 SEXUÁLNÍ MENŠINY	18
3.1 TRANSSEXUALITA.....	18
3.2 BISEXUALITA	18
3.3 QUEER.....	18
3.4 INTERSEXUALITA	19
3.5 ASEXUALITA.....	19
4 HOMOSEXUALITA.....	20
4.1 HISTORIE HOMOSEXUALITY	21
4.2 HOMOSEXUÁLNÍ KOMUNITA V ČESKÉ REPUBLICE	24
4.3 HOMOFOBNÍ CHOVÁNÍ A HOMOFOBIE	25
5 HOMOPARENTALITA	26
5.1 HOMOPARENTALITA V KONTEXTU PROMĚN SOUČASNÉ RODINY.....	28
5.2 NAHRADITELNOST MUŽSKÝCH A ŽENSKÝCH VZORŮ	31
5.3 GAY RODIČOVSTVÍ	31
5.4 LESBICKÉ RODIČOVSTVÍ	32
PRAKTICKÁ ČÁST	34
6 PŘÍBĚH – LESBICKÁ RODINA	34
7 PŘÍBĚH – GAY RODINA	36
8 ANALÝZA.....	38
8.1 RODINA A RODIČOVSTVÍ.....	38
8.2 SEXUÁLNÍ ORIENTACE	39
8.3 DISKRIMINACE / HOMOFOBIE	40
8.4 STEREOTYPY A PŘEDSUDKY	41
8.5 HOMOPARENTALITA.....	42

ZÁVĚR	44
BIBLIOGRAFIE.....	46

ÚVOD

Každý se ve svém okolí mohl setkat s homosexualitou, především ve velkých městech. Ne vždy je homosexualita silně nápadná a někdy i pro samotného nositele zůstává neodhalena a maskována. Pro některé lidi je homosexualita stále tabu, ale LGBT komunita se snaží o větší transparentnost, aby svět věděl, že se nejedná pouze o extravagantní jedince které znají z televize z Prague Pridu.

Cílem bakalářské práce je shrnout základní poznatky o homoparentalitě a doplnit je o subjektivní názory svou respondentů jež spadají do duhových rodin. Práce ukazuje rozdíly a podobnosti mezi gay a lesbickým rodičovstvím.

Teoretická část je zaměřena na vymezení základních pojmů týkajících se homoparentality. Představuje základní poznatky o homosexualitě, rodině a homoparentalitě. Práce nabízí pohled do historie rodiny a na možnosti získání dětí. Dále se zabývá genderovými stereotypy, sexuálními menšinami a historií homosexuality. Následuje kapitola o homoparentalitě jež je následně rozdělena na gay a lesbické rodičovství.

Jako doplněk práce předkládám příběh dvou homoparentálních rodin, který byl zachycen prostřednictvím kvalitativních rozhovorů. Analyzuji a porovnávám výpovědi respondentky z lesbické rodiny a respondenta z gay homoparentální rodiny a předkládám tak pohled do obou typů rodin.

Význam práce spočívá v přispění do diskuze o problematice homoparentality. Snažím se rozšířit povědomí o této problematice a přiblížit na základě výpovědí respondentů realitu homoparentálních rodin. Práce je určena zainteresovaným lidem jež se chtějí o problematice více dozvědět. Na základě získaných poznatků se pokouším dojít k relevantnímu závěru zda možnost náhradní rodinné péče by měla být pro stejnopohlavní páry zlegalizována či nikoliv. Cílem práce není měnit názory lidí, ale nabídnout jim obecný přehled poznatků na základě kterých si mohou udělat názor vlastní.

Autorka si toto téma zvolila, protože v poslední době se o duhových rodinách hovoří ve velkém měřítku a lidé z LGBT komunity se snaží o prosazení nových zákonů, jež by je méně znevýhodňovaly. V autorčině okolí se homosexuální páry vyskytují a cílem práce pro ní bylo poskytnout obecný základ o problematice lidem, jež o této problematice nevědí. Také se snaží o to, aby lidé byli více tolerantnější a neřídili se genderovými stereotypy, které jsou mnohdy až příliš zakořeněné.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Existuje mnoho definic rodiny, jednu z nich nalezneme v publikaci *Moderní rodina*, kde je definice převzatá z Velké francouzské encyklopedie, která vyšla v letech 1751 – 1766. Následující definice je důkazem, že se pohled na rodinu celkem markantně změnil v průběhu posledních staletí. *„Rodina je vskutku občanská společnost ustanovená přírodou: tato společnost je nejpřirozenější a nejstarší ze všech společností: vytváří základ pro národní společnost, neboť lid anebo národ není nic jiného než celek složený z mnoha rodin.“* (Možný, 1990, s. 17). Nyní se definice spíše snaží poukázat na to, že rodina je sociální konstrukt a ve velké míře se odvracejí od biologie. Jednu z těchto definic můžeme najít ve Velkém sociologickém slovníku, jež uvádí: *„Rodina je nejdůležitější skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejími hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“* (Velký sociologický slovník, 1996).

Definice rodiny jako takové se mění v průběhu let. Rodina je skupina osob, která je spojená manželstvím, pokrevním příbuzenstvím nebo adoptí, které tvoří jednu domácnost a jsou spolu ve vzájemné interakci (Hartl – Hartlová, 2000, s. 512). V nejširším vymezení může být rodina chápána jako společností uznávaný způsob, jak mít a vychovávat děti (Možný, 2006, s. 14 – 15, 114). Rodina vytváří vzory chování, poskytuje pocit emocionální a psychické bezpečnosti (Skupnik, 2010).

Základní forma rodiny se skládá z dospělých rodičů a jejich potomků, tedy nukleární rodiny. Vedle nukleární rodiny se často hovoří o „širší rodině“, tedy širším okruhu příbuzenství (Skupnik, 2010). Rodina je ale i zdrojem stresu. Rodič musí být dětem neustále k dispozici, ať je nemocný či unavený. Také partneři si musí jeden druhému stále přizpůsobovat, mnoho individuálních plánů se ani neuskuteční. V některých situacích se jednotlivec musí zcela přizpůsobit zájmu rodiny (Matoušek, 2003, s. 10 – 11).

Dobrým příkladem sociální konstruovanosti jsou příbuzenské vztahy a vývojové linie (descendence). Patrilineární descendence je variantou vytváření vztahu mezi potomky a předky, při níž dochází k omezení širokého okruhu příbuzných – mateřská

strana je v každém integračním kroku diskriminována. Potomci přebírají obvykle příjmení po otcích a v další generaci je předávají pouze synové. Oproti tomu ženy obvykle přejímají při sňatku příjmení svého manžela. Pozice žen v patrilineích je ambivalentní: ženy jsou k reprodukci nezbytné, ale nereprodukují patriline své vlastní. Společnosti s dominantními patrilineárními descendenčními principy jsou například horské oblasti Albánie a Turecka, historické Řecko, Karibik nebo Melanésie. V dnešní době už nemusí být ideologie takto přísné, protože se mohly ztratit v průběhu historie (Skupnik, 2010, s. 76 – 88).

Další descendenční variantou vytváření vztahu mezi potomky a předky je matrilineární descendance. Opět je diskriminována jedna varianta filiační vazby – tentokrát v mužské linii. Pravidla matrilineární descendance zdůrazňují úlohu žen při vytváření vazeb mezi potomky a předky. Jedním z nejznámějších etnografických příkladů matrilineární společnosti jsou melanéští Trobriandští ostrované – přisuzují mužům při reprodukci zcela minimální úlohu. Zcela popírají kauzální souvislost pohlavního styku a mužského spermatu s početím (Skupnik, 2010, s. 108 – 115).

Bilinearita je další kulturní variantou vytváření descendenčních vztahů, která specifickým způsobem limituje příbuzenský status osob v biologické reprodukční síti. Každá descendenční skupina plní rozdílné funkce a je důležitá v odlišném kontextu. Jedním z příkladů je sociální organizace nigerijských Yako – patrilineárně dědí půdu, matrilineárně dědí majetek (zejména dobytek) (Skupnik, 2010, s. 137 – 140).

Poslední strategií se stává bilaterální descendenční struktura. Příbuzné ze strany matky pokládáme za „rovnocenné“ příbuzným ze strany otce. S každou ascendenční generací stoupá počet předků Ega aritmetickou řadou: v první ascendenční generaci má jeden pár rodičů, ve druhé dva páry prarodičů atd... Tento postup využívá pouze 30% společností. Zbytek světových společností, včetně dvou nejlidnatějších (Indie, Čína) se řídí strategiemi unilineárními (Skupnik, 2010, s. 155 – 170).

Každá rodina je jiná a každá v nějaké míře respektuje obecně závazná pravidla fungování společnosti. Dítě se v rodině učí mnoha dovednostem, jež nejsou závislé na jeho pohlaví. Učí se také sexuální roli, přičemž je rozhodujícím obdobím předškolní věk a podstatnou podmínkou úspěchu je přítomnost rodičovského vzoru. Rodina je nepostradatelnou institucí i pro dospělého člověka, protože mít stálého partnera a děti znamená významnou hodnotu lidského života a také rozšiřuje sociální pole (Matoušek, 2003, s. 9).

Pro vývoj dítěte je přítomnost rodičovského vzoru velmi důležitá. Podle Sobotkové je pro správný vývoj dítěte důležitá přítomnost jak mužské tak ženské role, ale ta je nahraditelná. Pokud rodiče budou stejného pohlaví, je důležité udržovat kontakt s heterosexuálními rodinami a také je důležitý vzor v rodině. Například pokud dítě vychovávají dvě ženy, je potřeba mít jiný mužský vzor (dědeček, strýc..). Někteří autoři kvalitu vztahu rodičů povyšují nad druh vztahu, jedním z nich je Championová (1995). Ta uvádí, že to, zda jsou rodiče šťastni a mají úzký vztah, je pro spokojenost a psychické prospívání dítěte důležitější, než to, jestli jde o homosexuální či heterosexuální pár. Sobotková uvádí, že většina dostupných zahraničních výzkumů popírá to, že by vývoj dítěte (sexuální orientace, celkové psychické zdraví dítěte) byl v homosexuální rodině ohrožen. Pokud rodiče budou své děti vést tak jak by měli, a dokážou je připravit na reakce okolí, vývoj dítěte nebude nijak ohrožen (Sobotková, 2007, s. 195 – 197). Spoustu dětí je vychováváno střídavou péčí. V naší zemi se úhrnná rozvodovost pohybuje mezi 45 – 50%. Tyto děti pak také mohou být vychovávány jen jedním rodičem (primárně) a tudíž jim také chybí vzor opačného pohlaví na každodenní bázi (Němečková, 2015).

1.1. Rodičovství

Přechod k rodičovství přetváří vztah k sobě samému i druhým. Promítá se do životního stylu jedince, i partnerské dvojice. Je to přechod, k němuž dochází pod silným kulturním tlakem, orientovaným zejména na ženu. Na ženu je vytvářen neustálý tlak, ať už se pro dítě rozhodne či nikoliv. Dobrovolná bezdětnost je díky všeobecně dostupné antikoncepci velmi jednoduchá. Ani rozvod neznamená takové stigma jako dříve. Přesto je tlak společnosti na ženy ohledně mateřství vyvíjen (Možný, 2002, s. 125 – 126).

Po druhé světové válce se dobrovolná bezdětnost, i přes existenci antikoncepce, stala nepodporovanou. Až během posledních čtyř desetiletích byla legitimizována jako jedna z možných životních strategií. Přesun od dominantního modelu rodiny se dvěma dětmi k rodině jednodětné má za následek pokles porodnosti. Nejcharakterističtější je tato situace pro vysokoškolsky vzdělané ženy, které se rozhodnou mít jedno „statusové“ dítě a věnovat se své kariéře (Možný, 2002, s. 126).

Výzkum rodičovství z roku 1994 tvrdí, že: rodičovství je pro většinu lidí smyslem jejich života, lidé věří v rodinu a vnímají ji jako důležitou součást svých hodnot. Výzkum potvrdil vysokou míru souhlasu s výrokem: „Lidé, kteří by chtěli mít

děti, by měli uzavřít sňatek.“. S tímto výrokem nesouhlasilo pouze 14% respondentů. Společnost vyvíjela tlak na to, aby děti vyrůstaly v rodině, která bude legitimizovaná sňatkem. Přispěl tomu i fakt, že v minulém komunistickém období se 90% žen vdávalo a pro mladý pár bylo těhotenství důvod k manželství (Čermáková, 1997, s. 59).

V minulosti můžeme vidět, že mimomanželské děti nebyly běžné. Zatímco v roce 1990 se v České republice rodilo mimo manželství jedno dítě z dvanácti, v roce 2005 se narodilo neprovdané matce každé třetí dítě. Může to být také tím, že nové generace kladou důraz na svobodu, seberealizaci a sebevyjádření a odmítají podřizovat svůj život vnější autoritě, povinnosti nebo sociálním normám. Přírozenou součástí tohoto vývoje je, že mladí lidé necítí potřebu své svazky právně ukotvit (Hamplová, 2007, s. 141 – 147).

Kritickou roli hrají ve vývoji genderové identity dítěte očekávání rodičů. Rodiče přenášejí svá přesvědčení na své děti. Dr. Robert Stoller udělal pokus na chlapci, kterému bylo 15 let a neměl penis. Chlapec byl velmi nevyrovnané dítě, genderem spíše chlapec, ale jeho defekt ho trápil a měl vliv na jeho psychiku. Z hlediska biologie byl chlapec anomální, ale největší problém vzešel u chování rodičů. Rodiče chlapce nebyli sami dobrým příkladem mužskosti a ženskosti, a ani neočekávali od syna normální mužské chování. Svým chováním rodiče přenesli na děti své přesvědčení, že nepatří plně k žádnému genderu a že je biologicky anomální (Oakley, 2000, s. 121 – 123).

1.2. Náhradní rodinná péče

1.2.1 Osvojení

Osvojení upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (§ 794 - § 804) (Eliáš, 2018). Pojem adopce neboli osvojení je odvozen z latinského *adoptio* (přijetí za vlastního) (Velký sociologický slovník, 1996, s. 41). Osvojitelem se může stát zletitá osoba, která by měla být dostatečně zralá, aby o dítě mohla pečovat, byla schopna zajistit řádnou výchovu a zdravotní, psychický a sociální rozvoj. Mezi osvojitelem a dítětem vznikají z hlediska práva totožné příbuzenské vztahy jako mezi rodiči a dětmi. S původní rodinou příbuzenské vztahy zanikají, když soud rozhodne o osvojení. Nejpozději do zahájení školní docházky mají osvojitelé ze zákona povinnost informovat osvojené dítě o skutečnosti osvojení (Bubleová, 2018).

Do roku 2016 byla situace v České republice taková, že adoptovat mohli pouze občané, kteří nebyli v registrovaném partnerství. To se v roce 2016 změnilo, ovšem pár nemůže o dítě zažádat společně, ale pouze jako jednotlivec (Pitoňák, 2018).

1.2.2 Pěstounství

Pěstounskou péči upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. (§ 958 - § 970) (Eliáš, 2018). Pěstouni přijímají dítě do výchovné péče, ne plně za své, tudíž může vzniknout slabší citové pouto. Pěstoun se rodičem nestává a musí umožnit dítěti styky s biologickou rodinou. Rodičům nezanikají práva a povinnosti vůči dítěti, které vyplývají z rodičovské odpovědnosti, mají také právo na informace o dítěti. Pěstounovi práva a povinnosti stanoví zákon (Matějček, 1999). V České republice je právě pěstounství jednou z možností, kterou mohou stejnopohlavní páry využít. V registrovaném partnerství může o pěstounství ovšem zažádat pouze jeden z páru (Bubleová, 2018). V případě, pokud se gay nebo lesba rozhodnou pro pěstounskou péči, stále panuje postoj, kde je heteronormativita a heterosexuální rodina považována za „vhodnější“ pro dítě a jeho rozvoj, tudíž pro homosexuály jsou děti, které jsou špatně umístitelné do heterosexuálních rodin popř. problematické (Kutálková, 2015, s. 22).

1.2.3 Asistovaná reprodukce

Asistovanou reprodukci upravuje zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, v platném znění (§ 3 – § 11). Pod umělé oplodnění lze zahrnout různé metody a postupy. Vždy dochází k odběru zárodečných buněk a k manipulaci s nimi. Jde o splnutí vajíčka a spermie mimo tělo ženy. Zde bych ráda také zmínila náhradní mateřství, které praktikují především gayové (Matějček, 1999). Pomocí asistované reprodukce se podařilo v roce 1978 narození dítěte (prvnímu heterosexuálnímu páru). Od té doby se stále častěji mohly neplodné páry pokoušet o oplození, za použití dárcovských vajíček nebo dárcovského spermatu. Od té doby se tato technika stala známou, ji využívaly svobodné matky a lesbičky, aby otěhotněly. Tato technika je nejčastěji používána heterosexuálními páry, když je muž například neplodný (Trávník, 2020).

2 GENDER A GENDEROVÉ STEREOTYPY

Nejen pohlaví hraje svojí roli v okamžité klasifikaci novorozence, v současné době mu je při jeho narození připsán i gender. Hned po narození dítěte jsou rozdílné poznámky na chlapečka a jiné zase na holčičku. V některých nemocnicích mají i barevně odlišené přikrývky. Všechny tyto aspekty hned od narození znamenají začátek učení genderové roli. Děti získávají představu o genderových rolích skrze svoji rodinu, kontaktem s druhými dětmi a z části svým vlastním sociálním horizontem (Oakley, 2000, s. 131).

To, do jaké míry splňuje jedinec tradiční role, chování a vystupování, která se očekávají od nositelů jeho pohlaví, vypovídá o tom, jak se identifikuje se svou gender rolí. Odborníci tyto rysy označují jako maskulinní a femininní, jež se týkají jak homosexuálů, tak heterosexuálů. Mnoho jedinců mají ve svém chování obsaženy rysy opačného pohlaví, muži mohou mít nápadně ženské chování a ženy mohou působit například svým chováním a zálibami mužským dojmem (Janošová, 2000, s. 17).

2.1 Gender a pohlaví

Gender je pojem, který je psychologicko-kulturní, oproti pohlaví, který je termín biologický. Vyjadřuje rozdíly mezi muži a ženami, jejichž podstata spočívá v kulturních a sociálních vzorcích chování naučených ve společnosti. Každé lidské společenství některé činnosti a postoje tradičně přisuzuje ženám nebo naopak mužům (Oakley, 2000, s. 121).

Vědce začal zajímat problém vrozených rozdílů mezi muži a ženami už v druhé polovině minulého století. Ženy z tohoto srovnání vycházely jako „hendikepované bytosti“ až do třicátých let našeho století, což bylo způsobeno nejen studovanými ukazovateli (velikost mozku), ale i tím, že výzkumníci byli muži. Dnes se tato otázka jeví jako naivní a hloupá, nelze zkoumat, které pohlaví je hodnotnější, vybavenější pro vedoucí roli v rodině a společnosti. Od druhé světové války se výzkumy snaží být nezápaté a snaží se ukázat biologické rozdíly mezi muži a ženami. Pro představu si některé z nich uvedeme. Muži: větší zájem o sféru věcí, lepší prostorová orientace, lepší matematické nadání, agresivitu projevují přímo a mají slabší reakci na smyslové podněty. Oproti tomu ženy mají větší zájem o mezilidské vztahy, lepší schopnost vcítění do lidí, lepší paměť na jména lidí a podoby lidí, lepší koordinace drobné motoriky. Obecně lze říci, že mozek muže funguje jinak než ženy (Matoušek, 2003, s.

17 – 18). Oproti tomu Oakleyová tvrdí, že „vhodnost“ a „zvyklosti“ se vyvíjejí bez nutného vztahu k biologii a jsou dány kulturou. Pohlaví představuje univerzální a jasné dělítko, na němž jsou založeny všechny odlišnosti, což je hlavní význam biologického pohlaví pro určení sociální role. Co ale nejvíce ovlivňuje naše chování je výchova v raném dětství a kultura (Oakley, 2000, s. 112 – 120).

2.2 Genderové stereotypy

V naší společnosti existuje mnoho stereotypů a předsudků o ženách a mužích, jejich nastaveného postavení ve společnosti a vzájemných vztazích mezi nimi. S těmito stereotypy se setkáváme skoro všude a to například v upoutávkách, v reklamním světě, ve filmech, ve škole, v názorech ostatních lidí i v našem jazyce, a poskytují nám jistou základnu pro hodnocení životů ostatních lidí, ale i našich životů samotných. Genderové stereotypy jsou předčasné představy o tom jací/jaké mají muži a ženy být a jak se mají chovat, pokud něco do těchto stereotypů nezapadá, je to podezřelé. Stereotypy se snaží muže a ženy udržet v určitých rolích, které někomu vyhovují, ale pro většinu jsou spíše překážkou, aby si zařídili život podle toho, jak si sami přejí a ne podle jejich okolí. Příkladem genderově stereotypního uvažování že krásné (a tudíž úspěšné) ženy chtějí bohaté a ještě úspěšnější muže (ABC Feminismu, 2004, s. 19 – 21).

Stereotypy týkající se rodiny. Rodina, kde se muž a žena snaží rovným dílem dělit o domácí práce se jeví pro některé lidi stále nesmyslná. U mnohých přetrvává názor, že domácí práce jsou pouze ženské práce a muž, která je vykonává, musí být „pod pantoflem“. Nechápu, že to co dělá (vaří, uklízí...) dělá s respektem ke své ženě, která má stejné právo na volný čas jako on. I od tohoto se pak odvíjí názor, že dva muži nedokáží vychovat dítě, protože jim bude chybět „ženský vzor“. Je důležité se zamýšlet nad stereotypními názory, abychom předešli diskriminaci vůči mužům či ženám. Diskriminace je totiž i mimo jiné důsledkem stereotypního uvažování (ABC Feminismu, 2004, s. 19 – 21).

3 SEXUÁLNÍ MENŠINY

Menšina je „skupina lidí, které spojuje společná pozitivní identita odlišná vůči většině.“ (Menšina, 2020). V tomto případě jde o identitu sexuální orientace. Menšiny jsou často z důvodu odlišné identity znevýhodňovány. Nemají stejná práva jako většina, například v mnoha zemích nemají homosexuální páry právo na uzavření manželského svazku (Hartl – Hartlová, 2000, s. 310). Pro pojmenování lidí různých, nejen sexuálních, preferencí používá označení LGBT, což je zkratka označující lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby. V dnešní době je mnohdy užívána zkratka LGBTQIA, kam navíc spadají queer, intersexuální a asexuální osoby (Schulman, 2013).

3.1 Transsexualita

Jedinec se identifikuje s opačným rodem. Od homosexuality se mimo jiné liší negativním vztahem k vlastnímu tělu. Jejich touha se co nejvíce přiblížit a podobat opačnému pohlaví je uspokojena upřednostňováním pro něj typických zálib a v dospělosti je mnohdy završena hormonální léčbou, až následnou chirurgickou změnou pohlaví. Partneři mohou být homosexuální, ale i heterosexuální, protože ve svém partnerovi vidí toho, kým on sám se cítí. Mnoho lidí by tento pojem mohlo zaměnit za transvestitismus, což je pouhá touha podobat se něčím opačnému pohlaví. Většinou se projevuje odíváním mužů do ženských šatů, a tento projev není spojen se sexuálním vzrušením (Janošová, 2000, s. 17).

3.2 Bisexualita

Tito jedinci jsou eroticky přitahováni oběma pohlavími. Dá se říci, že se jedná o prostřední variantu mezi homosexualitou a heterosexualitou. Partneři si tyto lidi nevybírají podle pohlaví, ale podle osobní přitažlivosti a jiných vlastností, nejsou schopni rozlišit komu by dali přednost jen na základě pohlaví (Janošová, 2000, s. 18).

3.3 Queer

Samotné slovo queer je anglickým slovem, které od 16. století označovalo podivné či zvláštní. V průběhu 20. století prošlo sémantickým obratem a začalo být chápáno jako urážlivé slovo užívané pro zesměšnění homosexuálů. Až v roce 1990

slovo využila LGBT americká aktivistická organizace Queer Nation a slovo se změnilo v nástroj boje proti útlaku homosexuálů (Pitoňák, 2015). Queer je termín zastřešující osoby, jejichž sexuální orientace, genderová identita či projev nezapadá do normy většinové společnosti (LGBTQIA Resource Center, 2018). Tyto osoby mají odpor vůči nálepkování, často se staví proti mainstreamu, a to jak heterosexuálnímu, tak neheterosexuálnímu (Pitoňák, 2015).

3.4 Intersexualita

Intersexualita je „nevyhraněná pohlavnost, porucha vývoje sexuální diferenciací“, tato osoba má jak mužské, tak ženské pohlavní znaky. Intersexuálové nesplňují kritéria pro zařazení ani do jedné z dvou sociálně uznávaných kategorií (muž a žena). Dříve se intersexualitě říkalo nesprávně hermafroditismus (LGBTQIA Resource Center, 2018).

3.5 Asexualita

Tento pojem označuje absenci sexuální touhy nebo sexuální přitažlivosti. Asexuálové mohou zažít jiné formy přitažlivosti, jako je romantická přitažlivost, a i když je nikdo eroticky nepřitahuje nevylučuje to sexuální touhu (po genitálním uspokojení), schopnost a potřebu masturbace nebo sexuálního styku. Asexualita je odlišná od celibátu, což je záměrné zdržování sexuální aktivity navzdory sexuální touze (LGBTQIA Resource Center, 2018).

4 HOMOSEXUALITA

Homosexualita je geneticky determinovaný celoživotní a neměnný stav libida, při které jedinec svobodně preferuje objekt stejného pohlaví za účelem sexuálního a citového kontaktu, přičemž takto vzniklý vztah se svojí kvalitou vyrovná heterosexuálnímu vztahu (Dubaj podle Janošové, 2000, s. 13).

Sexuální chování se v průběhu života mění, což dokazuje i například průzkum Kinseyova institutu, z roku 1987, z nějž vyšlo najevo, že 37% dotazovaných mužů žilo nějakou část života homosexuálně a mnoho homosexuálů heterosexuálně. U žen je situace mnohem více nepřehledná, protože ženská sexualita je složitější než mužská. Pouhých 9% žen se přiznalo k nějaké homosexuální činnosti. Výsledky z novějšího výzkumu, který byl proveden v Česku, dokazují mnohem nižší procento lidí identifikující sami sebe homosexuálně (Janošová, 2000, s. 14).

V České republice od roku 1993 probíhá projekt, jež sleduje změny v sexuálním chování obecné populace. Výzkumy se opakují v intervalu pěti let. Výzkumy potvrzují, že například věk první schůzky, zamilovanosti a prvního styku se podstatně neliší. První schůzka a zamilovanost probíhá okolo 15. roku věku, první pohlavní styk pak okolo 18. roku života. Výzkum také dokazuje, že obyvatelé jsou odpovědní v sexuální oblasti – zvyšuje se počet uživatelů antikoncepce, uživatelů kondomů. To způsobuje, již výše zmíněno, že u mladší generace je více pravděpodobné odkládání porodu a manželství. Nejdůležitější zjištění pro jiné sexuální orientace je to, že česká populace zůstává velmi tolerantní a liberální v oblasti sexuálních postojů (Weiss, 2009).

Sexuální chování je vnějším projevem lidské sexuality. Tato oblast ovšem nemusí korespondovat s reálnou orientací, protože většina heterosexuálů se může chovat homosexuálně a naopak. Svůj pohlavní život mnoho homosexuálů zahajovalo v konstruovaném heterosexuálním partnerství. Ti jedinci, kteří jsou spokojenější v homosexuálních kontaktech, se nestali homosexuály znenadání, nýbrž v sobě odhalili skrytou identitu (Janošová, 2000, s. 15 – 16).

Důležitým faktorem homosexuality je identifikace s opačným pohlavím. Například homosexuální muži se obvykle identifikují s matkou ve vyšším měřítku než heterosexuální muži a nenahradili tuto identifikaci s matkou postupně identifikací s otcem, jak je to běžné u heterosexuálních mužů. Homosexuálně orientovaní muži nejsou schopni oddělit se jako muži od matčiny erotiky, která směřuje k mužům.

Naproti tomu ženská homosexualita vzniká v důsledku silné identifikace s mužem (Oakley, 2000, s. 128).

Pojem, který v dnešní době lidé přiřazují hlavně k homosexualitě je **coming out**, což je období, kdy člověk začíná vnímat svou individualitu a sexualitu. Toto období se týká heterosexuálně i homosexuálně orientovaných jedinců. Proces, kdy si člověk uvědomuje své *já* může začít již v pubertě, ale také v období adolescence, u každého jedince je to individuální (Janošová, 2000, s. 20).

Na naši sexuální identifikaci má velký vliv postoj společnosti, který se pomalu vyvíjí od netolerance a odmítání k postupnému chápání a akceptování. Změny po roce 1989 způsobily významný mezník, protože se u nás od té doby začalo mluvit i o tématech, které byly dříve tabuizované. V Evropě a USA je zvýšena tendence lidí zařadit se do některé ze sexuálních kategorií, naopak v některých kulturách není pro postavení člověka ve společnosti důležité jeho sexuální chování. Lidé mají příležitost volného výběru svého protějšku a norma většiny nijak nezasahuje. V naší Evropské kultuře se vzhled a vnější úprava mužů stále méně liší od vzhledu žen, jedinci to může způsobit znejistění v sexuální orientaci, ale i v identifikaci s genderovou rolí, například tím, že okolí poukazuje na jeho rysy, jež odpovídají opačnému pohlaví (Janošová, 2000, s. 16).

4.1 Historie homosexuality

Za prvního bojovníka za práva homosexuálů v západní společnosti je považován německý právník Karl Heinrich Ulrichs (1825 – 1895), který se zabýval studiem homosexuality. Jako první uveřejnil myšlenku, že je homosexualita vrozená (Webgarden, 2013). Roku 1864 zveřejnil pod pseudonymem Numa Numantius svůj první spis pod názvem *Vindex*, v němž se snažil dobrat původu homosexuality. Ve spisu vycházel ze subjektivního prožitku vlastní sexuality, o němž předpokládal, že je u každého homosexuála stejný. Ve svých spisech mu obecně nejvíce šlo o vznesení argumentů pro odtrestnění homosexuality, v roce 1867 zazněl tento požadavek veřejně z jeho úst na mnichovském sjezdu. Přestože jeho úsilí nemělo žádný reálný dopad na stávající legislativu, dopomohl pozdějším emancipačním hnutím homosexuálů (Seidl, 2012, s. 59 – 63).

Pojem homosexualita poprvé použil Karl Maria Kertbeny (1824 – 1864), K. H. Ulrichs dříve používal pojem *uranismus*. Tento spisovatel maďarského původu se také snažil veřejně o změnu trestního zákona a zabýval se dějinami homosexuality.

Koncem šedesátých let 19. století došlo k prvnímu počínání v oblasti homosexuální emancipace také v českých zemích. Dne 1. června 1868 zaslal neznámý autor, Seidl ho označuje jako „Podřipský anonym“, dopis věhlasnému fyziologovi Janu Evangelistovi Purkyněmu (1787 – 1869). V němž jej požádal, aby prozkoumal příčiny homosexuality a dal impuls k zrušení její trestnosti. Purkyně o tomto dopisu informoval na schůzi Spolku českých lékařů a také ho předal redakci Časopisu lékařů českých, kde byl dopis následně zveřejněn s komentářem, který je patrně souhrnem diskuse, která byla na schůzi Spolku českých lékařů. Tento Spolek viděl jako nejvýznamnější předmět zájmu medicíny v oblasti nereproduktivních sexualit boj proti masturbaci, která v jeho očích metonymicky zastupovala i řadu jiných jevů včetně homosexuality. Tato oblast byla vnímána spíše jako etický problém, nežli medicínský a proto na požadovanou úpravu legislativy bylo pohlíženo skepticky. Na západ od českých zemí tou dobou již lékařská věda začínala uvažovat opačným způsobem a v nekonvenčních sexualitách nově nalézala jednu z důležitých oblastí svého zájmu (Seidl, 2012, s. 63 – 69).

„Zákon § 129 b) trestního zákona v době platnosti mezi lety 1852 – 1950 definoval veškeré způsoby „smilstva“ se zvířaty či osobami stejného pohlaví jako „smilstvo proti přírodě“. Zákon blíže nedefinoval, co si pod pojmem „smilstvo“ představit, Seidl však uvádí, že soudem vydaná rozhodnutí vytvořila stav, kdy byl trestný každý projev homosexuální erotiky. Trestem pro člověka podezřelého z homosexuální aktivity potom byl žalář podle § 130 v rozmezí od jednoho do pěti let. Počet obžalovaných se každoročně pohyboval v řádu desítek až stovek a reálná doba odsouzení spíše v počtu několika měsíců. Samozřejmě se míra perzekuce homosexuálů odvíjela i od aktuálního společensko-polického dění. Především v meziválečném období a během druhé světové války se míra perzekuce homosexuality zvýšila. Na tomto pozadí vznikaly první snahy o dekriminální homosexualitu (a tedy zrušení zmíněného § 129 b) trestního zákona) a boj za práva homosexuálů na našem území, jež nacházelo svou inspiraci v německém hnutí. Zpočátku měla veškerá emancipační činnost spíše nahodilý charakter a byla dílem individuálních snah (Seidl, 2012, s. 22 – 27).

Do poloviny 19. století spadala v medicíně otázka nekonvenčních sexualit, jejichž projevy byly podle platného práva trestnými činy, výhradně do oboru soudního lékařství (Webgarden, 2013). U homosexuality bylo úkolem lékaře pouze podezřelého prohlédnout a stanovit, zda u něj došlo k homosexuálnímu styku, či nikoliv.

Na základě těchto výsledků pak soud vynesl rozsudek (Seidl, 2012, s. 69). Velmi dlouho také existovala představa o tom, že homosexualita je považována přírodními národy za zvrácenost nebo že se u nich vůbec nevyskytuje. Teprve na přelomu století, v souvislosti s teoriemi S. Freuda a následným rozvojem antropologických výzkumů v první polovině našeho století, začal tento názor ztrácet opodstatnění. Až do doby, kdy byla homosexualita vyřazena z Mezinárodní klasifikace nemocí, hledali vědci způsob, jak ji odstranit. Mezinárodní klasifikace nemocí vstoupila v naši zemi v platnost 1. ledna 1994. V dnešní době se sexuologové spíše snaží pacientovi pomoci přijmout homosexualitu jako skutečnost a v jejím kontextu najít východisko pro životní směřování (Janošová, 2000, s. 31 – 36).

Homosexualita přestala být trestná od roku 1961, o tento krok se kromě gay-lesbických organizací zasloužili lékaři (například Kurt Freund). V tomto roce dochází, na základě výsledků v oblasti sexuologie, k právní dekriminální konsenzuálního homosexuálních styků. K tomuto kroku Československo dospělo jako jedna z prvních zemí Evropy (Pitoňák, 2016). Homosexuální chování mezi osobami starších 18 let přestalo být trestné, pokud byl jeden z partnerů mladších 18 let, tak trestnost zůstala. Poslední změny proběhly v roce 1990, kdy byla homosexualita zrovnoprávněna s heterosexualitou, protože věková hranice pro zákonem povolený sexuální styk se sjednotila na patnáct let (Webgarden, 2013).

V dnešní době většina evropských zemí chrání gaye a lesby před jejich diskriminací. Některé země nabízejí homosexuálům legalizaci jejich soužití. První zemí, která umožnila osobám stejného pohlaví uzavřít sňatek, bylo Nizozemí v roce 2001, jež bylo v roce 2003 následováno Belgií. V České republice je legální pouze registrované partnerství. V evropských zemích, které uzákonily soužití homosexuálů, se uplatňují tři modely právního řešení jejich postavení: severský, francouzský a nizozemský. Tyto modely mají různé právní i psychologické dopady na partnery (ABC Feminismu, 2004, s. 67).

1. Severský model registrovaného partnerství je ten nejstarší. Dánsko, v roce 1989, bylo první zemí, která legalizovala soužití gayů a leseb touto formou. Tento model upravuje výlučně soužití osob stejného pohlaví, čímž se liší od ostatních dvou modelů. Partneři uzavřením „registrovaného partnerství“ získávají obdobná práva jako manželé, ale s určitými stanovenými výjimkami (ABC Feminismu, 2004, s. 69).

2. Ve Francii, zemi s tradičně vysokým počtem faktických soužití, šel vývoj jinou cestou. Na podzim roku 1999 Francouzi přijali, po dlouhých celospolečenských diskusích, zákon o „občanském paktu solidarity“ (PACS). Tento zákon se liší tím, že umožňuje uzavřít pak solidarity i heterosexuálním dvojicím. Jedná se, jak už název napovídá, o institut založený na smlouvě, která nemůže ani regulovat vztahy k dětem. Podle některých názorů PACS podporuje spíše než rovnoprávnost gayů a lesbiček spíše pluarlitu životních stylů (tamtéž, s. 69 – 70).
3. Nizozemský model je nejradikálnější, umožňuje osobám stejného pohlaví vstoupit do manželství a to se všemi právními důsledky. Z evropských zemí byl tento model uplatněn nejdříve v Nizozemí, kde byl v roce 2000 schválen zákon o zpřístupnění manželství homosexuálům a také zákon o adopci dětí osobami stejného pohlaví, oba tyto zákony vstoupily v účinnost 1. dubna 2001 (tamtéž, s. 70).

4.2 Homosexuální komunita v České republice

V roce 1923 proběhl v Československu první pokus o založení homosexuálního spolku. Tento spolek měl nést název Vědecko-humánní společnost, ale vznik byl zakázán. Bratři Černí v roce 1931 založili časopis Hlas sexuální menšiny, skrze nějž se primárně snažili o odrestnění homosexuality. V roce 1932 bylo povoleno založit Československou ligu pro sexuální reformu (ČLSR), kde se scházeli především odborníci z různých oborů, kteří pomáhali homosexuálům, kteří měli konflikt s trestním zákonem. Tuto ligu, i přesto, že fungovala pouhých 6 let, můžeme považovat za nejvýraznější počín homosexuální emancipace za první republiky. Osvětové a společenské sdružení Přátelství (OSSP) je další spolek, jež vzniká v roce 1932. Hlavním zájmem bylo zlepšení a zkvalitnění společenského života homosexuálů, ale ani tento spolek neměl dlouhého trvání (Seidl, 2012, s. 147 – 202).

Ve 40. letech intervence nacistického Německa a následný fašismus zcela přerušily dřívější liberalizační tendence na občansko-společenské a kulturní úrovni, liberalizaci nepřál ani následný komunistický režim 50. let. Došlo k tabuizaci sexuální orientace a cenzuře tisku. Po válce vzniká neformální společenství Lambda, jehož název vznikl na popud člena Jana Lányho. Tato fáze homosexuálního aktivismu měla duální povahu. Jedni a ti samí lidé tvořili neoficiální uskupení Lambda, kde se scházeli

jako občané promýšlející v rámci „demokratizace“ společnosti. Probírali zde své kolektivní požadavky. Ale zároveň také tvořili polooficiální Socioterapeutický klub, zde se scházeli jako pacienti (Seidl, 2012, s. 307 – 330). V 50. letech, navzdory společenské tabuizaci, se v Československu rozvíjely obory se zájmem o studium sexuální orientace, což je psychiatrie a sexuologie. Tehdejší pokusy o „léčbu“ homosexuality, ač byly z dnešní perspektivy neetické (například Kurt Freund a jeho averzivní terapie), tak přispěly k celosvětovému prokázání přirozenosti a neléčitelnosti sexuální orientace. Vlivem celosvětové pandemie HIV/AIDS dochází v 80. letech k prolomení komunistické tabuizace „homosexuality“ a pomalu začínají na veřejnost pronikat první zprávy o homosexuálech (Pitoňák, 2016).

Začíná vznikat i mnoho jiných sdružení, podobných jako Lambda, až dne 24. června 1990 probíhalo setkání, kde se dvacet přítomných shodlo na vytvoření federálního fóra všech homosexuálních organizací, které se bude scházet čtyřikrát za rok a bude zastupovat zájmy gayů a leseb ve styku se státními orgány. Toto fórum dostalo název Sdružení organizací homosexuálních občanů v ČSFR (SOHO). Toto Sdružení zaniklo v roce 2001, kdy jejím nástupnickým sdružením se stala Gay iniciativa v ČR, která existovala v letech 2001 – 2006 (Seidl, 2012, s. 307 – 330). Zákon o registrovaném partnerství vstupuje v platnost v roce 2006, a jeho součástí byl i diskriminační paragraf, který zakazoval registrovanému partnerovi zažádat o individuální adopci. V roce 2016 byl na základě soudního procesu Ústavním soudem České republiky tento fakt uznán protiústavním (Pitoňák, 2016).

4.3 Homofobní chování a homofobie

Homofobie je chorobný strach z homosexuality. Může se také jednat o strach ze svých vlastních homosexuálních tendencí, nejen z jiné homosexuální osoby (Hartl, 1994, s. 64). Homofobie je založená na negativních postojích a předsudcích vůči lidem, jež jsou homosexuální, či se to u nich pouze předpokládá (Sloboda, 2016, s. 156). Věk, vzdělání, pohlaví, osobní kontakt s homosexuální osobou, náboženský konzervatismus, sexuální konzervatismus, udržování tradičních genderových rolí a výchova jsou charakteristiky, které mají podle vícero studií přímý vliv na postoje k homosexualitě a mohou mít vliv na výskyt homofobie (Ondrisová, 2002, s. 38).

5 HOMOPARENTALITA

Koncept rodiny se v průběhu dějin měnil, a stále mění, nejen v závislosti na místě, ale také historické době. Rodina je racionální i politická a zejména selektivní instituce, která vykonává funkci organizační a kontrolní jednotky jakékoliv společnosti. To, zda společnost uznává nebo neuznává homoparentální rodinu primárně vypovídá o politice a zájmech státu, nikoliv o přirozenosti či nepřirozenosti rodiny (ABC Feminismu, 2004, s. 86).

„Termín homoparentalita byl poprvé použit v druhé polovině devadesátých let francouzskými aktivisty.“ (Polášková, 2009, s. 33). Označuje rodiny s rodiči stejného pohlaví. Homosexuální pár může mít ve své péči děti z předchozích heterosexuálních manželství, v adopci či po asistované reprodukci (Sobotková, 2007, s. 189 – 191). Někteří autoři zařazují homoparentální rodiny do forem tzv. „families of choices“ (rodiny volby či výběr). Do tohoto typu rodinného uspořádání spadá i soužití, které je založeno na přátelských vazbách a sdílení závazků, nikoli na tradičním modelu pokrevní či formální příbuznosti (Polášková, 2009, s. 34 – 35).

Česká republika je prezentována jako země s liberálním postojem k otázkám týkající se sexuality, přitom podle výzkumu v naší společnosti přetrvává určitý dvojitý standard v postojích mezi muži a ženami. (Polášková, 2009, s. 39). Tématem homoparentálních rodin se v odborné sféře nejčastěji zabývá sociologie a psychologie. V České republice bohužel není téma homoparentálních rodin předmětem vážné diskuze jako podstatný důvod k politické a společenské pohotovosti. Oproti tomu téma asistované reprodukce, adopce dětí či umístování dětí do náhradní péče, je ve velké míře u heterosexuálních párů společností diskutované. Přičemž ze sociologických studií je jisté, že touha po dítěti a rodičovství není pro homosexuální páry cizí (Sokolová, 2009, s. 141 – 142).

Oproti tomu v zahraničí, zejména ve Spojených státech amerických a západní Evropě se sociologické průzkumy na téma homoparentálních rodin začaly provádět již od konce 70. let minulého století. První výzkumy se zaměřovaly spíše na otázky jak sdělit svou homosexuální orientaci dětem či jaký s nimi mít vztah. Ovšem děti byly z předchozího heterosexuálního vztahu. Na konci 80. a v průběhu 90. let 20. století se odborné psychologické a sociologické studie, které vznikaly v zahraničí, rozdělily na dva proudy. Jeden proud dokazoval, že neexistují rozdíly ve vývojových důsledcích mezi dětmi z rodin heterosexuálních či homosexuálních rodičů. Naopak druhý proud

se zaměřil na prokazování faktu, že děti homosexuálních rodičů jsou vystavovány rizikům různých negativních důsledků (Sokolová, 2009, s. 116 – 118).

Výzkumy mají několik nedostatků, protože mnoho výzkumníků nedokáží být objektivní a ustoupit od zažitých stereotypů. Na základě svých zájmů pak zpracovávají výsledky, aby dokázali, zda vývoj dětí, kteří jsou vychováni homosexuálním párem, se liší nebo neliší od výchovy heterosexuálním párem. Když se porovnává situace, že dítě je přivedeno do homosexuálních rodin jedním z partnerů z předchozího heterosexuálního vztahu, není často brán v potaz vliv rozvodu rodičů na dítě (Sokolová, 2009, s. 85 – 87).

Atribut, definující hranice kategorie manželský partner, je proměnlivý (Skupnik, 2010, s. 214). V některých společnostech, zejména pak u přírodních etnik, není pro postavení člověka ve společnosti důležité jeho sexuální chování (Janošová, 2000, s. 30). Jedním z etnografických příkladů kulturní variace již zmíněného atributu je nuerské manželství žen. U Nuerů není zásadním definičním znakem mužství a ženství určení genitálií, ale sociální role. Sociální role určuje chování jedince, a pokud je nuerská žena neplodná, je pokládána na muže. Může si poté vzít manželku a jako její právoplatný manžel se stát „otcem“ dítěte, které se manželce narodí. Manželem (muž, duch nebo žena) se stává ten nebo ta, jehož jménem je předán nashromážděný dobytek jako platba za nevěstu. Je zřejmé, že ženský manžel není schopen svou manželku oplodnit, proto požádá o tuto službu nějakého muže (příbuzného, známého, souseda). Tento muž dostane za početí krávu, ale legálním otcem dětí je manžel této ženy. Ženský manžel spravuje statky, děti se k ní chovají stejným způsobem, jakým by se chovali k mužskému manželovi a prokazují jí úctu (Skupnik, 2010, s. 35 – 36).

Pro homoparentální rodiny je charakteristická neschopnost zplodit děti, biologicky vázané na oba rodiče. Toto znevýhodnění je homoparentálním rodinám společností vytýkáno s tím, že pokud nemohou počít potomka přirozeně, neměli by mít děti vůbec. Přesto současná společnost podporuje jiné způsoby k početí dětí, které lze také považovat za zásah do přirozeného stavu věci. Například je společensky přijatelné pomoci medicínským způsobem neplodnému páru k početí svého potomka (asistovaná reprodukce) (Eliáš, 2008, s. 458). Přesto většina veřejnosti odmítá přijmout skutečnost, že gayové nebo lesby mohou mít vlastní potomky. Homosexuální orientace není překážkou plodnosti a už vůbec ne schopnosti péče o dítě. Jaroslav Zvěřina, jeden z překladatelů návrhu zákona o registrovaném partnerství, prohlásil:

Není žádný vědecký doklad o tom, že by homosexuální rodiče vychovávali své děti nějak defektněji, asociálněji, hůře než rodiče heterosexuální (Seidl, 2012, s. 433). Přesto někteří tvrdí, že homosexuálové jsou méněcenní, protože nemohou vychovávat děti. Vytvářejí nevhodné prostředí pro přítomnost dětí skrze své homosexuální žití, jsou nebezpeční a nežádoucí pro společnost. Nic z toho ovšem není vědecky podloženo (ABC Feminismu, 2004, s. 81).

Právní tolerance plánovaných homosexuálních rodin se postupně zvyšuje a napomáhají tomu i LGBT kampaně pro rodinná práva, která podporují vznik nových rodinných uspořádání, která dříve neexistovala (Tasker, 2007, s. 162). Vzrůstající počet homosexuálů vnímá otázku dětí a možnost adopce jako zásadní vyjádření plnohodnotnosti lidství. Na argumenty o vlastní rodičovské nezpůsobilosti či o údajné absenci touhy a zájmu o děti nechtějí souhlasně přikyvovat (ABC Feminismu, 2004, s. 82).

5.1 Homoparentalita v kontextu proměn současné rodiny

Podle sčítání obyvatel České republiky z roku 2001 bylo procentuálně vyhodnoceno, že úplné rodiny tvořily 54,6 % z celkového počtu domácností. A přestože úplné rodiny představují převažující typ domácnosti, ve kterém žije 71 % všech obyvatel ČR, tak v poslední dekádě došlo k jeho nejvyššímu poklesu za posledních čtyřicet let. V dnešní době tomu také napomáhá fakt, že se jedná o racionální volbu. Například rodina pouze s jedním rodičem nemusí vždy znamenat nevydařené manželství, jedná se o volbu (Polášková, 2009, s. 33 – 34).

I když dosud nebyly provedeny průzkumy mapující situaci v České republice, homosexuální partneři děti mají a vychovávají je. Buď už mají děti ze svých předchozích heterosexuálních vztahů, nebo se stali rodiči v průběhu svého stejnopohlavního partnerství. Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách stanoví právo na ochranu rodinného života a zakazuje diskriminaci na základě sexuální orientace při výkonu tohoto práva. Sexuální orientace ani neformální či formální soužití matky či otce dítěte s partnerem nebo partnerkou stejného pohlaví by tak nemělo být překážkou svěřením dítěte do výchovy a nemělo by bránit pravidelným stykům dítěte s rodičem (Beňová, 2009, s. 30 – 31).

Spousta gay/lesbických rodičů měla děti v průběhu předchozích heterosexuálních vztahů. Rodinné vztahy v této situaci zahrnují, jak pro rodiče, tak pro děti, komplexní síť vztahů jak s opačným pohlavím, tak se stejným pohlavím.

Za posledních několik let se však zvýšil počet dětí gay, lesbických a bisexuálních rodičů. Děti se narodily nebo byly adoptovány do homoparentálních rodin a tomuto procesu se začalo říkat „gay and lesbian baby boom“ (Tasker, 2007, s. 11). V České republice na problematiku upozornila v roce 2009 Eva Polášková, konkrétně na fakt, že model toho, jak se děti dostávají do homosexuálních domácností, se mění. Dříve platilo to, že děti byly „přineseny“ z minulého heterosexuálního vztahu, tento model je ovšem na ústupu a začíná převažovat model, ve kterém si homosexuální páry rodičovství plánují (Sloboda, 2016, s. 124).

„Stereotypy a mýty „správného“ mužství a ženství jsou postavené na heterosexuální orientaci jako určující normě.“ Tyto stereotypy se odvolávají na „mužské“ a „ženské“ vlastnosti, které jsou údajně totožné s biologickým pohlavím. Pro gaye a lesby, kteří svým životem dokazují flexibilitu a relativní komplementaritu pohlaví, to má daleko závažnější důsledky. Aby byla pochopena tolerance homosexuality, musí se nejdřív pochopit genderové aspekty její netolerance. Homosexualita se dostává do pozice méněcennosti, tím díky vštěpování názoru dítěti již od narození o tom, že heterosexualita je hodnotnější a více žádoucí. Je tomu tak, protože každý rodič předpokládá, že jeho dítě je heterosexuální (ABC Feminismu, 2004, s. 83 – 84).

Proč je to právě muž a žena, kteří vytvářejí to jediné správné prostředí pro výchovu dítěte. Argument o tom, že pouze muž a žena mohou společně zplodit dítě, což dělá jejich svazek přirozenějším a zachovává kontinuitu lidstva, neobstojí. Homosexuálové mohou mít děti fyzicky stejnou měrou jako heterosexuálové. Zbývá tedy argument o tzv. „společenských rizikách“, o poskytování prostředí pro rozvoj dítěte a o výchově dítěte. Nedávno byl publikován výzkum Americkou pediatrikou asociací, který došel k závěru, že v samotných rodinách děti žádnou újmu nezakoušejí a jsou psychologicky a společensky vyrovnané jako děti z heterosexuálních rodin. Podle doktorky Judith Stacey z Kalifornské univerzity je nutné, aby veřejné právo bylo doprovázeno společenskou realitou, čímž je rozuměno, aby děti a rodiče v těchto rodinách měli stejná práva a stabilitu jako mají heterosexuální členové společnosti. Jejich největším problémem je homofobie společnosti. Jejich životy jsou narušovány odmítavými výroky ve škole a zaměstnání, posměchem kamarádů, nepochopením učitelů a překážkami ze strany úřadů. Tímto vším nejvíce děti a rodiče trpí. Gayové a lesby jsou vystaveni nejen netoleranci, ale jsou také žádáni, aby se vzdali svých rodičovských tužeb a práv. Přitom odpůrci přítomnosti dětí u homosexuálního páru

nedokáží předložit argument, který by podporoval jejich obavy z nebezpečí těchto rodin. Jejich snaha vždy končí pouhým postojem, který tvrdí, že homosexualita je společensky nežádoucí jev (ABC Feminismu, 2004, s. 92 – 94). Výzkum, který zmiňuje Sokolová ukazuje na fakt, že gay muži řeší právě ono společenské (ne)přijetí, strach z šikany a odmítání svých potencionálních dětí a mnohdy jim tento strach nedovolí přijmout sebe sama jako rodiče v takovéto situaci. Mají strach z nedůvěřivého postoje společnosti k otcům jako takovým, nezávisle na jejich sexuální orientaci. Ovšem je to jen další stereotyp, jak už bylo výše zmíněno, obě pohlaví jsou uzpůsobena k tomu být rodiči (Sokolová, 2009, s. 137 – 138). Podle Westonové (1991) je při navozování a budování psychologických a sociálních vztahů důležitější svobodná volba než existence biologické vazby nebo její právní zakotvení (Polášková, 2009, s. 35).

Změna v toleranci nastává v okamžiku, kdy se z „dětí“ stanou dospělí homosexuálové a touží stejně jako jejich rodiče po vlastní rodině a dětech. Rodiny v nichž jsou homosexuální děti, jsou společností přijímané více než rodiny, v nichž jsou homosexuální rodiče. Rodina zde není vnímána jako vztahová síť rovnocenných interakcí, ale jako určující prvek pro (sexuální) hodnocení skrze rodiče. (ABC Feminismu, 2004, s. 84).

Na základě výzkumu Ch. J. Pattersona, J. Stacey a L. A. Kurdeka můžeme rozlišit hlavní argumenty, které používají odpůrci homosexuální výchovy.

- Lesbické matky by mohly nezdravě působit na děti nedostatkem maskulinity
 - Toto výzkum nepotvrdil, naopak lesbické matky podporují kontakt dítěte s otcem více než rozvedené heterosexuální matky.
- V homosexuálním páru vždy jeden přebírá roli ženskou a druhý mužskou.
 - Z výzkumu vyplývá, že v páru se vždy snaží nastolit rovnocennost.
- Homosexuální rodiče budou mít vliv na budoucí sexuální orientaci dětí
 - Dosud provedené výzkumy nevykazovaly žádnou souvislost mezi homosexualitou rodičů a dětí. Výzkumy dokazují, že homosexualita je vrozená, takže orientace rodičů nezvyšuje její pravděpodobnost (Sokolová, 2009).

Je nutné si uvědomit, že na každou situaci jsou dva úhly pohledu, vedle argumentů proti jsou i argumenty pro homosexuální rodičovství. Zastánci homoparentality argumentují, že ani heterosexuální páry nejsou ideální, poukazují na to, že je u nás mnoho rozvedených manželství, rodin alkoholiků, neúplných rodin

a podobně. Zastánci toho, aby mohli homosexuálové adoptovat dítě tvrdí, že je pro děti (které jsou nucené vyrůstat mimo domov, jsou osiřelé, handicapované...) lepší vyrůstat v rodině gayů či lesbických žen než v rodině žádné. Z toho vyplývá, že homosexuální rodina je určitě lepší, než tyto podmínky pro správnou výchovu dětí (ABC Feminismu, 2004, s. 91). Dítě by žilo ve stabilním a láskyplném prostředí komplexní rodiny, která o něj citově i finančně pečuje. A ve svém okolí by mělo mnoho rozmanitých osobnostních vzorů (Sokolová, 2009, s. 137).

5.2 Nahraditelnost mužských a ženských vzorů

Názor, že pro identifikaci dítěte se svou sexuální rolí je důležitější harmonie a uspokojení ve vztahu nežli pohlaví rodičů, zastává Championová (Sobotková, 2007, s. 197). Oproti tomu Oakleyová tvrdí, že děti přejímají některé vzorce chování rodičů, protože se jim chtějí podobat a tím se identifikují se svou genderovou rolí (Oakley, 2000, s. 135).

Mužské a ženské role dítě rozeznává také v důsledku sociálního tlaku. Rodiče na své děti reagují v závislosti na jeho pohlaví podle genderových stereotypů, velký vliv ve školním věku mají pak vrstevníci. Dítě dokáže rozlišovat genderové role i přesto, že nejsou v páru zastoupena obě pohlaví, protože vlastní vzory si může hledat ve svém okolí (u jiných členů rodiny, v televizi, v knížkách...). Z výzkumu Sathamové vyplývá, že je velmi obtížné vychovat dítě neutrálně, nezávisle na jeho pohlaví, kvůli vlivu společnosti. Předsudky o tom, že dívky vychovávány v rodinách gay otců budou mít více maskulinní chování a naopak chlapci z rodin lesbických matek více femininní chování jsou nepodložené (Giddens, 1999, s. 114 – 117).

5.3 Gay rodičovství

Gay otcovství bylo dříve považováno za doslova nemožné, ale díky vývoji reprodukční techniky a změnou zákonných ustanovení se v posledních letech spíše rozmohlo (Tasker, 2007, s. 161). Donedávna byli muži považováni za hlavu rodiny, představovali přirozenou autoritu a byli vnímáni jako živitelé. Otcové si obecně musí dobývat většího uznání ve funkci vychovatelů a pečovatelů. V dnešní době se snaží do péče o dítě zapojit více emocionálně, neobvyklá není ani otcovská rodičovská dovolená. Muži a ženy by měli být ve výchově stejně kompetentní, jak dokazují výsledky některých psychologických výzkumů, které ukazují, že ženy i muži jsou

vybaveni stejným instinktivním chováním k dítěti. Samotná rodičovská identita je jedním ze základních rozměrů osobnosti člověka, jež má vliv na sociální vývoj dítěte. Pokud porozumíme rodičovské identitě, pak v mnoha případech porozumíme i vývoji dítěte (Matějček, 1994, s. 47 – 59).

Stereotypy o tom, že gayové po dítěti netouží, existují, ale většina výzkumů to vyvrací. Například Sokolová dokládá, že většina respondentů by si přála mít a vychovávat dítě. Překážkou pro ně je strach z nepřijetí a zesměšňování společností či rodiny a obavy ohledně tabuizace tohoto tématu. Sokolová se zabývá otázkou gay rodičovství v kontextu diskurzů rodiny a homoparentality z pohledu samotných gay mužů. Jejich hlasy zpochybňují hned několik stereotypů: již zmíněná představa o tom, že gayové děti nechtějí, názor, že homosexuální rodiče jsou vzhledem ke své sexuální orientaci nekompetentní a také vyvrací to, že muži jsou z podstaty svého pohlaví méně přirození, či důležití rodiče než ženy (Sokolová, 2009, s. 115 – 145).

Gayové se mezi sebou snaží udržovat co největší rovnost, rodičovské role jsou rozděleny po vzájemné domluvě podle schopností. Gayové mohou být obzvláště pečliví, zvažují pečlivě svá rozhodnutí a jsou více citliví a ohleduplní k potřebám a problémům svých dětí, z důvodu obav z předpokladů a stereotypů ve společnosti. Děti vychované homosexuálním párem pak obvykle vystupují empaticky ke svému okolí a jsou schopny respektovat nastavené normy (Bowlby, 2010, s. 9 – 10).

Oproti České republice, v zahraničí a to zejména ve Spojených státech a západní Evropě se téma gay otcovství stalo součástí odborné literatury a můžeme ho nalézt pod pojmy gay parenting nebo gay parenthood. Tento rozmach v odborné literatuře začal v 90. letech. Zprvu se gayové dostávali pouze k adopci „nechtěných dětí“ (HIV pozitivních, s vrozenými a drogovými závislostmi a podobně), až postupem času přišli gayové i k jiným cestám, jak získat děti a postupně se rozmach gay rodičovství dostával do světa (Himl, 2013, s. 557).

5.4 Lesbické rodičovství

Je zřejmé, že pro homosexuální ženy je snazší přivést do páru dítě, než pro muže. Téměř ve všech kulturách je žena vyzdvihována nad roli otcovskou a přebírá hlavní roli ve výchově dětí. Podle většiny názoru je výchova lesbickým párem přijatelnější než výchova dvou mužů (Giddens, 1999, s. 169 – 170). Samotná možnost vytvoření rodiny je pro lesbické ženy snazší oproti gayům. Nelze přehlédnout fakt, že jsou zvýhodněny díky svým biologickým predispozicím (Polášková, 2009).

Žena je obecně považována za více empatickou a jemnou osobu oproti muži, z tohoto důvodu mohou nastat obavy o nedostatek autority a mužské energie. To by mohlo vést k nedostatečnému usměrňování dítěte vedoucí až k sociálním problémům. Giddens toto tvrzení vyvrací s vysvětlením, že podobné problémy, které jsou přisuzované nepřítomnosti otce v neúplných rodinách, jsou ve většině případů způsobeny spíše chudobou a horším sociálním postavením (Giddens, 1999, s. 169 – 170).

Výchova lesbických žen se nijak zvlášť neliší od výchovy heterosexuálním párem. I přesto, že lesbické matky mohou být flexibilnější k potřebám dítěte, trvají stále na dodržování stanovených pravidel. Děti lesbických matek jsou tolerantnější k odlišnostem ostatních lidí, jsou komunikativnější a méně konfliktní (Polášková, 2009).

Většina lesbických matek se snaží vyhnout rozdělení rodičovských rolí na základě genderových předpokladů, ale úplné rovnocennosti dosáhnout nelze, jak tvrdí výzkum Maureen Sullivanové. Nejčastěji nastává nerovnost, pokud jedna z matek přivede dítě ze svého původního heterosexuálního vztahu. S nerovností se ale musí počítat i při využití umělého oplodnění, protože biologická matka má užší vztah s dítětem, které odnosiла a kojila. (Sullivan, 2004, s. 94 – 99). O tom, kdo zůstane s dítětem doma, většinou rozhoduje ekonomická situace, tak nastává prostor k dalšímu rozlišení rolí. Ve vztahu pak může mezi matkami docházet k soutěživosti ve vztahu k dítěti a k žárlivosti (Stacey, 2001, s. 159 – 183).

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Příběh – lesbická rodina

První respondentka je Veronika. Veronika má partnerku Hanku a vychovávají spolu syna Robina. Biologicky je ovšem Robin pouze jedné z nich, ale k tomu více až později.

Veronika přišla na svou homosexuální orientaci poměrně dříve než je u LGBT lidí běžné. Bydlela se svým přítelem a ve 20 letech potkala Hanku díky níž si začala uvědomovat svoji orientaci. Sama Veronika říká: „*S přítelem jsem se rozešla ve chvíli, kdy jsem se seznámila se svoji nynější partnerkou, takže já už jsem to tušila jako delší dobu. Ale v té době jsem neměla okolo sebe žádné homosexuální lidi, takže mě to asi nenapadlo ani jako. Protože v té době to nebylo všechno tak transparentní, teď se o všem mluví a všechno se jakoby sdílí.*“ (Veronika, 22. 1. 2021). Její coming out byl složitější v tom, že rodina vůbec nic netušila, nebyly u ní žádné náznaky. Oproti tomu Hanka má více mužských koníčků a u ní to rodina předpokládala už v dětství. První reakce rodičů byl strach, že nikdy nebudou mít vnoučata, což je velmi známý předsudek, ale v dnešní době se dá vyřešit i tato situace.

Otázku dětí si partnerky vyřešily hned na začátku, dohodly se že miminko chtějí. Podle slov Veroniky se musí otázka dětí vyřešit na začátku vztahu, protože u LGBT vztahů je to složitější. Oproti tomu u heterosexuálních vztahů se většinou předpokládá, že budou mít potomka automaticky, pokud to bude zdravotně možné.

Veronika s Hankou jsou registrované od roku 2018 a od roku 2013 spolu chodí. V roce 2018 si udělaly svatbu, která byla oficiálně registrace, ale na první pohled to byla „klasická svatba“. Následná změna příjmení, aby měla celá rodina stejné, se musí platit. U heterosexuálních párů se automaticky mění manželčino příjmení na manželovo, u homosexuálních párů se za tuto změnu platí poplatek. Půl roku po svatbě Veronika otěhotněla s Robinem. Cesta k početí byla rozhodnuta poměrně hned: „*My jsme věděly, že chceme anonymního dárce. Nám třeba kamarád samozřejmě nabízel, že by nám vypomohl, což většina párů řeší způsobem, že si v lékárně pořídí inseminální sadu a normálně doma si tu inseminaci provedou. Ale my jsme prostě chtěly anonymního dárce, aby se nestalo to, že za 5 let mu dojde, že někde nějaký dítě má a prostě najednou si začne ty práva vymáhat a vždycky by byl uznanej jako otec, tak to jsme nechtěly.*“ (Veronika, 22. 1. 2021). Veronika s Hankou zvolily cestu skrze

kliniku asistovaní reprodukce. V České republice to stále oficiální není, ale v dnešní době se to dá nějakým způsobem obejít. Oficiálně musí totiž na kliniku přijít pár muž a žena. Dohodly se, že první otěhotní Veronika, tudíž Robin je biologicky pouze její. Největší obavy měla Veronika z přijetí Robina rodiči Hanky, protože nebudou biologičtí prarodiče. Obavy ovšem nebyly na místě, protože Robina milují obě rodiny stejně.

Veronika s Hankou si jsou plně vědomé toho, že Robina může potkat šikana ze strany homofobních lidí. Chtějí být otevření a upřímní ke svým dětem a budou se snažit je na to připravit, aby je taková reakce nezaskočila. Veronika říkala, že je to čeká až ve škole, protože školkové děti to neřeší a nedávají si věci do souvislostí. V tomto věku je pro dítě důležité aby vědělo, že má domov, kde je bezpečno. Ve škole děti dokáží být velmi zlé a posmívat se za různé věci, například za rovnátka, brýle a podobně. Nejdůležitější klíč je mluvit s ním o tom otevřeně, aby věděl, že je v pořádku takový jaký je a že t o z něj nedělá někoho méně cenného. Nyní ve svém okolí mají kamarády se staršími dětmi a nikdy s tím problémem neměly. Děti jim říkají „teto“ a nijak se nad situací nepozastavují.

Nyní čekají druhého potomka, těhotná je tentokrát Hanka. Hanka zůstane na mateřské dovolené pouze do doby kojení a poté půjde do práce a s dětmi zůstane doma Veronika. Veronika už několikrát přemýšlela o přihlášení do pořadu Výměna manželek, aby lidem ukázala, že i dvě lesby žijí normální život jako každá jiná rodina. Sama byla ráda za oslovení do této práce, skrze kterou se tato myšlenka šíří opět dále.

7 Příběh – gay rodina

Druhým respondentem je Michal. Michal má partnera Petra a dítě ze svého manželství, Michala. Spolu s partnerem mají projekt „Zvířetice“, což je keramická dílna s kavárnou u zříceniny hradu Zvířetice.

Michal na svojí orientaci přišel až ve 24 letech, když byl ženatý. Sám Michal říká: *„Bylo to tím, že jsem byl vychovávaný v rodině, kde se o tom nemluvílo, že by to tak mohlo být. Vlastně jsem byl vedený k tomu, že přijdu z vojny, ožením se a budu mít děti. Tak to bylo nalinkovaný, to bylo za totality. Já jsem vůbec netušil, že nějaká homosexualita existuje, ani jiný úchylky.“* (Michal, 28. 2. 2021). Homosexualita ovšem nebyla hlavním důvodem rozvodu, ale dělo se toho více. Michal byl v té době již otcem. Sám uznává, že na svatbu byli oba hrozně mladí, ale že mu rodiče stále říkali, ať se nežení, tak to udělal trochu na truc. Malému Michalovi byl rok a 4 měsíce, když se rozváděli.

S partnerem Petrem se poznali krátce po rozvodu, nyní spolu žijí 27 let a registrovaní jsou od roku 2006. Jejich registrace neprobíhala jako u Veroniky s Hankou, brali to spíše jako formalitu. Registrovali se na městském úřadu na Kladně a o samotné registraci Michal řekl: *„Dokonce se nesmí oddat ve stejný místnosti jak se oddávají heterosexuální páry. Takže tě vezmou do nějaký zvláštní místnosti, do nějaký knihovny, tam si řekneme ano bez svědků, v civilu. Někdo to může udělat jako svatbu, ale já jsem to ani neřek nikomu z rodiny, protože mě to přišlo takový jako líto. Jakože se rozhodneš žít s někým celý život a oni tě schovají do nějaký knihovny, tady to rychle podepište a vypadněte.“* (Michal, 28. 2. 2021).

Podle dokladů nikdo nepozná, že je člověk v registrovaném partnerství, což znamená, že když půjde jeden z nich do nemocnice, tak musí nahlásit, že to mají volat partnerovi. Dříve ve starých občanských průkazech bylo vše zapsáno. Michal je osobně rád, že to nikde nemá, setkal se totiž s velkou diskriminací. Když jeli do Jeruzaléma, na kontrole si všimli, že jsou zregistrovaní, mají stejné bydliště, ale jiné příjmení. Chovali se k nim jako k teroristům a opravdu je prohledávali skrz na skrz. Sám Michal tento zážitek popisuje jako jeden z nejsilnějších, co se diskriminace týče. Nyní se k tomu staví tak, že pro něj není důležité mít partnera v dokladech, ale hlavně v srdci.

S malým Michalem mají krásný vztah. Situaci mu vysvětlovat nemuseli, protože se nad ní sám nikdy nepozastavil, svého otce zná pouze po boku Petra a od mala mu říká strejdo. Syn se neseťkal ani s žádnou šikanou skrze své vrstevníky.

Michal je velmi kamarádský táta a syn se nebál projevit náklonnost ke svému otci i před kamarády. Všichni jeho kamarádi moc rádi jezdili na návštěvu k nim domů a nikdo z okolí s tím problémem neměl.

Nad „vlastním“ dítětem nepřemýšleli. Samotný projekt Zvířetice byl velmi časově náročný a nákladný. O dítěti začali uvažovat až teď posledních 5 let, kdy je vše více transparentní a mají čas. Ale jak sám Michal říká, už jsou staří a nezvládli by malé dítě. Jejich dítě jim nahrazuje vnučka. Vnučce je 3 a půl roku a Michal i Petr jsou pro ní „dědýnkové“. Velmi si užívají čas s ní, věnují se jí a Petr, protože nikdy neměl vlastní dítě, bere ji opravdu jako vlastní a nedá na ní dopustit.

Dříve rodinná situace nebyla tak růžová jak se jeví dnes. Dříve měli střídavou péči. Například na Vánoce byl syn u maminky a pak jel na týden k tátovi. Bývalá manželka Michala si našla nový vztah a tím začaly problémy. Chtěla syna přejmenovat po novém partnerovi a Michala posílala na vyšetření k psychologům, protože podle ní sexuálně zneužívá syna. Tímto obdobím nejvíce trpěl syn, ale Michal si udělal dobrý obrázek u psychologa a situace se po čase uklidnila, hlavně kvůli synovi.

Měla jsem možnost promluvit si i se synem. Sám tvrdil, že nikdy neměl žádný problém s okolním světem. A hlavně si nikdy ani neříkal, že by to byla nějaká nevýhoda. Měl prostě dvě rodiny, které ho milovali a nabízeli mu domov. Za tátu, ani Petra, se nikdy nestyděl. Má vystudovanou střední průmyslovou školu, kde je převaha mužského pohlaví. Ani tam se s žádným odmítnutím nasetkal. Nyní má partnerku s kterou mají 3,5 roku starou holčičku.

8 Analýza

8.1 Rodina a rodičovství

Oběma respondentům byla položena otázka „Co pro ně znamená rodina a rodičovství“. Během této otázky se oběma rozsvítily jiskry v očích. Respondent Michal tvrdí, že si je plně vědom, že rodina je základ státu a nedá na svou rodinu dopustit. Stejný názor má Veronika, která dodává, že pod pojmem rodina si představuje i maminku samoživitelku.: „...*je to nějaké pouto, kde nám jde víc o toho druhého, než třeba o sebe. Že víc upřednostňujeme potřeby toho druhého a mámě o ně strach více jak samy o sebe. Je to bezpečný místo, kde se můžu svěřovat a můžu být sama sebou.*“ (Veronika, 22. 1. 2021). Jak se v teoretické části píše, dle Matouška rodina vytváří vzory chování a poskytuje pocit bezpečí, jedině oba respondenti potvrzují. Rodič musí být neustále k dispozici dětem a i partneři se musí navzájem přizpůsobovat (Matoušek, 2003, s. 10 – 11).

Výzkumná sonda ukazuje, že rodina je sociální konstrukt, nikoli biologická danost, jak tvrdil Možný. Existuje mnoho alternativ jak může vypadat funkční rodina. Rodiny obou respondentů jsou toho důkazem a potvrzují definici z Velkého sociologického slovníku, již zmíněný v teoretické části. Rodičovství je pro oba velmi křehká věc, považují to za nejkrásnější co se jim mohlo v životě stát. Oba respondenti mohou jen potvrdit fakt, který vzešel z výzkumu z roku 1994 – rodičovství je pro většinu lidí smyslem života. Každý přišel k dítěti jinou cestou, přesto je spojuje jedno – láska k dítěti. Michal má dítě ze svého původního manželství a Veronika byla uměle oplodněna. Oba jsou biologičtí rodiče a jejich partneři ne, nikdo z nich v tom ale nedělá žádné rozdíly. Veronika se svou partnerkou procházely obdobím těhotenství společně. Oproti tomu Michal poznal Petra, když byl už otec. Petr si nahrazuje otcovské pudy ve své vnučce. Do výchovy syna Michala moc nemluvil, protože respektoval fakt, že se na výchově musí podílet hlavně Michal s exmanželkou. Na otázku, zda nelituje, že nemá vlastní dítě Petr odpověděl, že vůbec, protože Michalova rodina je pro něj jako vlastní.

Michal i Veronika považují své rodiny za „normální rodiny“. Nejdůležitější je podle nich dát dítěti lásku, oporu a pocit bezpečí. S partnery jsou si vzájemnou oporou. To je v rodině nejdůležitější. Jak tvrdí Hartl s Hartlovou z roku 2000, rodina je skupina osob, kteří žijí ve vzájemné interakci. Osobní pohled po rozhovoru s oběma respondenty zjišťují, že mají velmi úzké vztahy se svou rodinou a okolím. V životě je

totiž odmítlo spoustu lidí, kteří je odsoudili a nepodporovali. Snaží se tedy být vděční těm, kteří tu pro ně jsou za každé situace. O to víc je pro ně rodina důležitá a budou se snažit svému dítěti udělat zázemí, které by si přáli oni v době, kdy je například i rodina nepodpořila na 100%, což bylo třeba období coming outu. Pro člověka, který prochází takovými změnami a uvědoměním je velmi složité vyjít s tím na povrch a právě rodina by mu měla být největší oporou. Bohužel ani jeden z mých respondentů to nemůže říct na 100%, ale určitě jsou na tom někteří lidé mnohem hůř. Zde je vidět, že rodiny „nestandardní“ mohou fungovat daleko lépe a dokáží plnit svou roli než rodiny „standardní“.

8.2 Sexuální orientace

Jak se již z Janošové dozvídáme, homosexualita je geneticky determinovaná. Oba respondenti si svoji sexuální orientaci nevybrali ve smyslu, že by se jednoho dne takto rozhodli. V daný okamžik života cítili, že se lépe cítí po boku stejného pohlaví. Také oba respondenti dokazují, že se sexuální orientace v průběhu života mění. Oba nějaký čas v životě žili s opačným pohlavím. Respondent Michal byl dokonce i ženatý.

Oba respondenti přišli na svoji sexuální orientaci po 20. roku svého života. Nikdo z okolí jim v tom nepomohl a museli si na to přijít sami. Začátky byly těžké a coming out stál dost odvahy, ale oba je tato jejich minulost naučila větší otevřenosti k jejich dětem.

Oakleyová tvrdí, že ženská homosexualita vzniká v důsledku silné identifikace s mužem (Oakley, 2000, s. 128). Respondentka Veronika to tak ovšem nemá. Její partnerka Hanka se spíše identifikuje do mužské role a více z ní vyzáruje „mužské chování“, ale Veronika je velmi „dívčí“.

V minulosti došlo k tabuizaci sexuální orientace a cenzuře tisku. Například během komunistického režimu se o homosexualitě vůbec nemluvilo. V této době žili rodiče Michala a on se do ní i narodil. Michal vyprávěl, že předem věděl, že když se vrátí z vojny, ožení se a bude mít děti – bylo to za totality. Rodiče mu nikdy neřekli o jiné sexuální orientaci a ani neměl nikoho ve svém okolí. Nikdy nepřemýšlel nad tím, že by byl gay, protože o tom ve své podstatě ani nevěděl. Oproti tomu Veronika je o mnoho let mladší a posledních 10 let je LGBT komunita velmi transparentní, takže pro ní bylo snazší přijít na svou sexuální orientaci.

Je až pozoruhodné, že na homosexualitu a homoparentalitu je nahlíženo v dnešní době velmi kontroverzně. Posledních pár let se LGBT komunita snaží o větší transparentnost, snaží se o prosazení nových zákonů a podnikají různé demonstrace. V České republice máme několik sdružení pro homosexuální páry. Respondenti nejsou ničeho součástí. Bavili jsme se o Prague Pridu, což je festival, který se koná každý rok. Oba respondenti ale tuto událost nepovažují za tak důležitou jak jsem si myslela. Respondent Michal řekl, že nemá potřebu se převlékat do kostýmů a dělat ze sebe něco co není. Když o tom tak přemýšlel, tak se ani nediví, že starší generace na LGBT komunitu nahlíží mezi prsty, protože vidí pouze záběry z Prague Pridu, které nejsou nejlepší vizitkou. Podobný názor měla i respondentka Veronika.

8.3 Diskriminace / homofobie

Podle Hartla je homofobie chorobný strach z homosexuality (Hartl, 1994, s. 64). Podle Slobody je založena na negativních postojích a předsudcích vůči lidem (Sloboda, 2016, s. 156). Oba respondenti zažili homofobii na vlastní kůži.

Veronika si nejvíce vybavuje dva okamžiky, kdy se opravdu necítila komfortně a cítila, že její sexuální orientace je považována za něco špatného. Krátce po své coming outu spala u své kamarádky. Do té doby, než veřejně řekla o své orientaci, s kamarádkou trávily čas a nestyděly se před sebou. Ani jedna neměla problém spát společně v jedné posteli a převléknout se před sebou. Když proběhl Veroniky coming out, kamarádka změnila chování k Veronice. Poprvé od té doby u sebe spaly a kamarádka nechtěla spát s Veronikou v jedné posteli a i se před ní velmi styděla. Veroniku to v té době hodně mrzelo, protože to že je lesba neznamená, že se jí líbí každá žena. Nyní už ví, že s takovými lidmi nechce být v kontaktu a tvrdí, že ona jim sama sebe ke kamarádství nabídla a oni ať buď berou nebo nechají být.

Druhý případ kdy se Veronika setkala s homofobii bylo už s Hankou. S Hankou se nikdy nestyděly jít spolu za ruku či si dát pusku na veřejnosti, braly to tak, že to dělají heterosexuální páry, tak proč by se ony měly skrývat. Jednou seděly na autobusové zastávce a držely se za ruku. Přišel k nim starší pán a stoupl si před ně, dal ruce v kříž a začal kroutit hlavou. Po chvíli odešel. Byl to velmi nepříjemný moment.

Michal si vzpomněl na jednu situaci která mu zůstala v hlavě. Během svých studií na střední škole měl nejlepší kamarádku s kterou trávil mnoho volných chvil. Nikdy mezi nimi nebylo nic víc, pouze kamarádi, kteří si opravdu hodně rozuměli. Po několika letech se potkali ve městě a Michal o té kamarádce věděl, že procházela

velmi těžkým obdobím, protože přišla nešťastnou náhodou o své děti. Chvilku si spolu povídali a Michal byl rád, že se potkali. Kamarádka se zeptala zda má Michal rodinu, co manželka a podobně. Michal ji řekl, že je rozvedený a žije s partnerem. Kamarádka se beze slova otočila a odešla. Michala doteď mrzí její chování a nedokáže pochopit, že člověk, který řeší velmi těžkou situaci ve svém životě má čas a energii se zabývat něčím tak malicherným jako je sexuální orientace.

Kolem nás je mnoho lidí jako je Michalova kamarádka. Někteří lidé posuzují „věci podle obalu“ a toho se právě oba respondenti chtěli u svých dětí vyvarovat. Veronika mi vyprávěla, že Hanka pracuje jako policistka a občas přijde domu zděšená jaké chování rodičů k dětem v terénu viděla. Byly to sice „standardní“ rodiny, ale prostředí pro děti bylo ve špatném stavu. Sám Michal s Veronikou říkají, že když je o dítě dobře postaráno, je mu věnováno dostatek péče a lásky, tak je úplně jedno zda má dvě maminky, dva tatínky nebo žije jen s jedním rodičem.

8.4 Stereotypy a předsudky

Jak se dozvídáme v ABC Feminismu, mnoho lidí je ovlivněno genderovými stereotypy. U mnohých lidí přetrvává názor, že práce se dělí na mužské a ženské. Jak píše Oakleyová, již po narození je dítěti připsán gender a okolí se k dítěti chová na základě genderových stereotypů, k chlapci se lidé chovají jinak než k dívce. Každá sociální činnost je tradičně přisuzovaná muži nebo naopak ženě. Jedná se o dělbu rolí na základě genderových stereotypů (Oakley, 2000, s. 121, 131). Od toho pak lidé také odvíjí to, že podle nich nemůžou dva muži, či dvě ženy, vychovávat děti, protože dětem bude chybět mužský či ženský vzor.

Rodiny obou respondentů jsou krásně vyrovnané. Mnoho heterosexuálních párů žije v tomto stereotypu a muži ženám nepomáhají s domácími pracemi a ženy se nestarají o své automobily, tvrdí, že od toho mají svůj protějšek. Ale co když jednou protějšek odejde? Na kom budou tito lidé závislí? Oba respondenti jsou soběstační. V domácnosti nemají práce rozdělené na ženské a mužské a všichni se snaží dělat vše, společnými silami.

Například Veronika s Hankou postavili baráček s kterým jim pomohla rodina. Nyní staví venkovní přístřešek, který staví jen ony dvě. Michal s Petrem si umí uvařit, vyprat a dokonce i něco zašít. Neznamená to, že se chovají jako ženy. Život je donutil naučit se všemu a nedělat rozdíl kdo by to měl a neměl dělat.

Ohledně výchovy dítěte může mnoho lidí namítat, že když dětem bude chybět ten druhý vzor, tak z nich automaticky bude taky lesba nebo gay. Veronika s Hankou mají kolem sebe mnoho heterosexuálních párů a Robin je v neustálém kontaktu s prarodiči. Michalův syn měl péči jak matky, tak otce. Když jsem s respondenty mluvila o tomto stereotypu, tak oba řekli, že to není správné mínění. Veronika odpověděla: „*Mě vychovali heterosexuální rodiče a nejsem heterosexuální.*“ (Veronika, 22. 1. 2021). Podle Sobotkové je pro dítě důležitý jak mužský, tak ženský vzor, ale tyto vzory jsou nahraditelné. Je nutné udržovat kontakt s heterosexuálními páry. Pro vývoj dítěte je klíčový zejména předškolní věk.

Někteří lidé mohou namítat, že by se měl někdo zeptat dětí, zda chtějí být v homosexuální rodině. Veronika na to argumentuje: „*Mě se taky nikdo neptal jestli se chci narodit mojí mámě a tátovi. Přivést dítě na svět je prostě trochu sobecká záležitost.*“ (Veronika, 22. 1. 2021).

8.5 Homoparentalita

Pitoňák tvrdí, že v roce 2016 byl fakt, který zakazoval registrovanému partnerovi zažádat o individuální adopci, uznán protiústavním. Přesto je na homoparentalitu nahlíženo velmi kontroverzně a naše legislativa to homosexuálním párům nijak neusnadňuje (Pitoňák, 2016). Michal řekl: „*To si myslím, že je složitý ta cesta k tomu miminku, ale ono je to v pořádku. Protože já si myslím, že my bychom byli bezproblémový, ale ono je spousta problémových párů. Myslím si, že by to byly újmy hlavně pro to dítě dostat se někam, kam nemá. Chce to dobře promyslet kdo to dítě dostane a kdo nedostane.*“ (Michal, 28. 2. 2021). Muži to mají v této situaci o mnoho složitější, protože k početí miminka musí být žena. Gay pár musí investovat více času a energie k pořízení si miminka.

Veronika vyprávěla o svém kamarádovi, který si jako první gay v České republice adoptoval chlapečka z dětského domova. Udivující na tom je, že kamarád je v registrovaném partnerství a celým procesem, výběrovým řízením, prohlídkami a podobně museli projít s partnerem společně. Pro oba to byla velmi zatěžkávací zkouška a období plné stresu a nátlaku. Po takovém úsilí ovšem do péče dostal chlapečka pouze kamarád, jeho partner sice prošel celým procesem, ale na dítě žádná práva nemá.

Gay pár se také více setkává s diskriminací, což dokazuje to, že Michal musel chodit po různých vyšetření, protože byl podezírán ze zneužívání vlastního syna.

Veronika s Hankou se nikdy s ničím takovým nesetkaly a okolí je bere jako dvě matky. Bylo by to asi jiné, pokud by obě byly více „holčičí typ“, ale Hanka zastává spoustu mužských prací. Michal měl střídavou péči s manželkou, tudíž syn měl stále zastoupenou roli matky i otce.

Gay rodičovství, podle Bowlbyho, se snaží udržet co největší rovnost (Bowlby, 2010, s. 9 – 10). Michal s Petrem jsou jasným příkladem rovnosti. Žádné role si nerozdělují a vše se snaží dělat podle vlastních schopností. Veronika s Hankou potvrzují tvrzení Stayceyové, že o tom, kdo zůstane s dítětem doma rozhoduje ekonomická situace (Stacey, 2001, s. 159 – 183). Robina přivedla na svět Veronika, ale druhé miminko čeká Hanka. O tom kdo zůstane doma mají už teď jasno – hned jak Hanka dokojí tak půjde do práce. Je to hlavně z důvodu jejího zaměstnání. Podle Giddense je žena považována za více empatickou a jemnou osobu (Giddens, 1999, s. 169 – 170). Toto tvrzení je ovšem příklad genderového stereotypu, protože z provedených rozhovorů je zřejmé, že muži nejsou jiní. Michal byl velmi emotivní, nebál se vyřknout emoce a se synem mají velmi blízký vztah. Dokáží si odhadnout, že mnoho otců z heterosexuálních rodin takový vztah se svým dítětem nemají, zejména z toho důvodu, že se stydí za své emoce, ale gay muži to mají většinou naopak.

Česká republika není na homoparentalitu připravená, jsou tu malé zárodky, ale bude to ještě nějaký čas trvat. Veronika s Hankou šly k pediatričce na vstupní prohlídku a paní doktorka byla velmi zmatená a zaskočená, že maminka Hanka se nepíše do žádného formuláře. Samotnou ji to mrzelo, protože viděla, že se o dítě starají obě rovnocenně a ne pouze Veronika. Hanka je v této situaci velmi odstrčena a stát ji nařizuje pouze vyživovací povinnost. Tuto povinnost má kvůli registrovanému partnerství, ale na Robina žádná jiná práva nemá.

ZÁVĚR

V této práci jsem se snažila zmapovat problematiku homoparentality. V teoretické části se zabývám historií rodiny, homosexuality a homoparentality. Věnuji se také sexuálním menšinám a genderovým stereotypům, které ovlivňují mnoho lidí.

Z teoretické části vyplývá, že klasické pojetí rodiny se během let mění. Společnost vytváří alternativní formy rodin a ve světě je realizováno mnoho studií a výzkumů, jejichž cílem je zjistit jak alternativní rodiny fungují. Pojetí homosexuality prošlo několika změnami. Dříve byla homosexualita považována za nemoc a byla ve společnosti tabu. Dnešní mládež už ví co homosexualita znamená, protože se o ni mluví. Problematické otázky se ve společnosti otevírají a sexuální menšiny jsou na tom mnohem lépe než v minulosti. Čeká je samozřejmě ještě dlouhá cesta k úplnému zrovnoprávnění. Aktuální debata je ohledně „Manželství pro všechny“, která se snaží o zrovnoprávnění registrovaného partnerství a manželství.

Cílem výzkumného šetření, jež je doplňkem práce, bylo nalézt podobnosti a rozdíly mezi rodinami, kde jsou dvě lesby a dva gayové. Hlavním cílem práce bylo poukázat rozdíly mezi těmito dvěma rodinami, ale analýza ukázala, že ve většině věcech se tyto dvě rodiny shodují.

V této části práce rekonstruuji na základě výpovědí obou respondentů příběhy těchto rodin. Lesbická rodina přišla k dítěti skrze umělé oplodnění a gay rodina z minulého vztahu. Samotné rozhovory byly velmi emotivní a mnoho z nás si neumí ani představit jakými pocity a úskalími si respondenti museli v životě projít.

Výsledkem výzkumného šetření je tedy pohled do duhových rodin, skrze který si lidé mohou všimnout, že duhové rodiny jsou stejné jako heterosexuální rodiny. Nastavená heteronormativa v dnešním světě lidem občas předkládá zaslepené pohledy na věc. Pro dítě je ovšem nejdůležitější láska a péče, kterou jim může předat jak matka tak otec. Během rozhovoru jsem byla svědkem péče o dítě u lesbické rodiny. Nepocítila jsem žádnou frustraci, že v domě chybí mužský vzor. Partnerky jsou ve vztahu tak vyvážené a dítěti se snaží předávat jen to nejlepší.

Dnešní doba stále přináší úskalí pro duhové rodiny a je pro ně složité si osvojit dítě. Ženy to mají samozřejmě z biologického hlediska jednodušší, ale i je čekají různá úskalí s umělým oplodněním. Muži to mají o mnoho složitější, pokud nemají dítě z předešlého vztahu. Naše legislativa zakazuje adopci páru, adoptovat může člověk jako jedinec.

V mnoha zemích je legální mít dítě v homosexuálním páru. V České republice je model tradiční rodiny poslední roky na ústupu a LGBT komunita se stává hlasitější a transparentnější, pouze čas ukáže jak se k tomu naše legislativa postaví.

BIBLIOGRAFIE

ABC feminizmu. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2

BEŇOVÁ, Kateřina, Slavomír GOGA, Jitka GJURIČOVÁ, et al. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. ISBN 9788087041338.

BOWLBY, John. 2010. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 9788073676704.

BUBLEOVÁ, Věduna. *Pěstounská péče*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz/pestounska-pece>

BUBLEOVÁ, Věduna. *Adopce nebo-li osvojení*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz/adopce-nebo-li-osvojeni>

ČERMÁKOVÁ, Marie. *Rodina a měnící se gender role: Sociální analýza české rodiny*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 1997. ISBN 8085950421.

ELIÁŠ, Karel a Marek SVATOŠ. *Občanský zákoník*. Ostrava: Sagit, 2018. ISBN 978-80-7488-308.8.

ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: ARGO, 1999. ISBN 8072031244.

GOODY, Jack. *Proměny rodiny v evropské historii : historicko-antropologická esej*. Praha: Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-396-7.

HAMPLOVÁ, Dana. Děti bez manželství nebo bez otců? *Časopis Data a Výzkum-SDA Info*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, 1.(2.) [cit. 2020-11-18]. ISSN 2336-2391.

HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha, 1994. ISBN 80-901549-0-5.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER (eds.). *Miluji tvory svého pohlaví! homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: ARGO, 2013. Každodenní život. ISBN 978-80-257-0876-7.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-954-5.

KUTÁLKOVÁ, Petra. *Duhové rodiny ve stínu státu: situace homoparentálních rodin*

- s malými dětmi*. Praha: Prague Pride, 2015. ISBN 978-80-260-9143-1.
- LGBTQIA Resource Center. *Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer, Intersex, Asexual Resource Resource Center Glossary*, [on-line]. 2018 [cit. 11. 11. 2020]. Dostupné z <https://lgbtqia.ucdavis.edu/educated/glossary.html>
- MATĚJČEK, Zdeněk, 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál. ISBN 8071783048
- MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 8085282836.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- Menšina. *Encyklopedie antropologie* [on-line] [cit. 11. 11. 2020]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/encyklopedie/index.html>
- MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-702-9018-8.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2006. ISBN 80-86429-58-X.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: SLON, 2002. ISBN 80-86429-05-9.
- NĚMEČKOVÁ, Michaela, Roman KURKIN a Terezie ŠTYGLEROVÁ. *Rodinné chování v České republice: první děti později a mimo manželství. Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2020-11-24]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Marriages and births in the Czech Republic/cs>
- OAKLEY, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6.
- ONDRISOVÁ, Sylvia, Marianna ŠÍPOŠOVÁ, Ivana ČERVENKOVÁ, Paula JÓJÁRT a Gabriel BIANCHI. *Neviditeľná menšina: Čo (ne)vieme o sexuálnej orientácii*. 1. Slovakia: Minority Rights Group, 2002. ISBN 80-968528-5-X.
- PITONÁK, Michal. *Queer* [online]. 2015 [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://www.queergeography.cz/queer/>
- PITONÁK, Michal. *Rodičovství párů stejného pohlaví* [online]. 2018 [cit. 2020-12-17]. Dostupné z: <https://www.queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/rodicovstvi-paru-stejneho-pohlavi/>

- PITONÁK, Michal. *Stručný vývoj postavení "homosexuality" (ne-heterosexuality) v Česku (a v Československu)* [online]. 2016 [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://www.queergeography.cz/strucny-vyvoj-postaveni/>
- POLÁŠKOVÁ, Eva. *Plánovaná lesbická rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5013-6.
- SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: Emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6.
- SCHULMAN, Martin. *Generation LGBTQIA*. [on-line]. 2013 [cit. 3. 3. 2018]. Dostupné z <http://www.nytimes.com/2013/01/10/fashion/generation-lgbtqia.html>
- SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství*. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2010. ISBN 978-80-7419-019-3.
- SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. Praha: Pasparta, 2016. ISBN 978-80- 88163-09-1.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-2508.
- SOKOLOVÁ, V., *Otec, otec a dítě: Gay muži a rodičovství*. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, roč. 45, č. 1, 2009. ISSN 0038-0288.
- STACEY, Judith a Timothy J. BIBLARZ, 2001. *(How) Does the Sexual Orientation of Parents Matter?* American Sociological Review. **66**(2). Dostupné také z: http://www.jstor.org/stable/pdf/2657413.pdf?seq=1#page_scan_tab_contents
- SULLIVAN, Maureen, 2004. *The family of woman: lesbian mothers, their children, and the undoing of gender*. Berkeley: University of California Press. ISBN 0520239644.
- TRÁVNÍK, Pavel. *Poznámky k historii asistované reprodukce* [online]. 2020 [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <https://www.travnik-brno.cz/history.php>
- TASKER, Fiona L. a Jerry J. BIGNER (eds.). *Gay and lesbian parenting: new directions*. New York: Haworth Press, 2007. ISBN 978-0-7890-3107-5.
- Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-718-4164-1.
- WEBGARDEN: Historie homosexuality* [online]. 2013 [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <https://unique-soul.webgarden.cz/temata/historie-homosexuality-1-cast>
- WEISS, Petr a ZVĚŘINA Jaroslav. Sexuální chování české populace. *Urologie pro praxi*. 2009, 10 (3), 160 – 163. ISSN 1803-5299.